

Ad Astra

Asociație a cercetătorilor români din întreaga lume

<https://ad-astra.ro> ◊ office@ad-astra.ro

Șos. Nicolae Titulescu, Nr.155, Bl.21C, Sc.C, Ap.98

S1, București ◊ CIF: 14905018 din 26/09/2002

6 noiembrie 2023

Către Ministerul Cercetării, Inovării și Digitalizării,
În atenția domnului Bogdan-Gruia Ivan, ministru.

Probleme ale legii statutului cercetătorului și ale legii eticii cercetării

Este în curs de elaborare o lege a cercetătorului, care urmează să abroge statutul personalului de cercetare (Legea 319/2003, prescurtată mai jos L319) și legea privind etica în cercetare (Legea 206/2004, prescurtată mai jos L206).

În speranța de a ajuta acest demers, enumerăm mai jos câteva deficiențe grave ale legilor L319 și L206, precum și cerințe pe care le considerăm esențiale în elaborarea noii legi.

Aceste deficiențe și cerințe decurg din cadrul legislativ și recomandările europene. Corectarea lor, credem, condiționează integrarea cercetării românești în Spațiul European al Cercetării și participarea deplină la programul cadrul (Horizon) al Uniunii Europene.

1 Caracterizare generală

L319 și L206, promulgate acum 20 de ani, reflectă starea sistemului național de cercetare din acea vreme, care era prea puțin schimbat față de sistemul de dinainte de 1989. Sistemul era format în principal din fostele institute de cercetare-proiectare, orientate pe reproducerea unor produse și tehnologii existente pe plan global, precum și din alte institute, ale Academiei Române, ale altor academii, “de ramură”, și ale altor autorități. Există și activitate de cercetare în universități, uneori importantă, dar aceste legi nu reglementau de fapt universitățile. De asemenea, nu reglementau, și de fapt ignorau cu desăvârșire, studiile doctorale; stagiile postdoctorale nici nu existau.

În aceste institute, toate de stat, finanțate aproape integral de la buget—într-o formă sau alta, personalul se angaja în principiu la terminarea facultății și rămânea angajat cu carte de muncă până la pensie. Universul existențial al fiecăruia gravita în jurul condițiilor de promovare.

Deși L319 și L206 își declară o aplicabilitate universală, pretinzând a se referi la toată cercetarea, în realitate se referă doar la institutele de stat. Altă cercetare, afară de cea oarecum clandestină din universități, care erau văzute ca doar instituții de învățământ, nu există formal, cercetarea privată fiind aproape indecelabilă.

Între timp, România a intrat în UE, cercetarea intrând sub efectul regulamentelor și altor normative europene. Acestea evoluează foarte rapid și tocmai trec printr-o rescriere și detaliere generală legată de operaționalizarea Spațiului European al Cercetării, ediția a doua.

Din 2003 până astăzi, sistemul de cercetare românesc s-a schimbat foarte mult. Financiar, cercetarea privată este dublul celei finanțate public. Sunt multe firme și asociații private de cercetare, sau care au activitate substanțială de cercetare. A apărut întregul domeniu al cercetării clinice finanțate, privat, prin “organizații de cercetare clinică”. Caracterul de cercetare al stagiilor doctorale este recunoscut și implementat, a apărut cercetarea post-doctorală, care crește în importanță. Cea mai mare parte a rezultatelor științifice provin din universități (articole) și firme (brevete internaționale), nu din institute.

Mobilitatea personalului de cercetare, în toate dimensiunile sale, atât interne cât și externe, a crescut foarte mult, în special exodul elitelor din cercetare—în parte și din cauza anomaliilor introduse sau, oricum, necombătute de L319 și L206.

Tot mai multe activități de cercetare se desfășoară sub alte tipuri de contracte decât contracte de muncă pe termen nedeterminat, corespunzător evoluțiilor globale.

Participarea la programul cadru, Horizon, al UE impune organizațiilor de cercetare adoptarea de reglementări detaliate, cum ar fi Codul European de Integritate în Cercetare (ALLEA) sau criteriile de excelență în gestiunea resurselor umane, reglementări care nu pot fi adoptate și operaționalizate acolo unde sunt în contradicție sau dizarmonie cu legislația națională.

Cu toate acestea, L319 și L206 nu s-au modificat semnificativ, iar normative secundare esențiale, cum ar fi codul național de etică (art. 38 din L319) sau codurile de etică pe domenii (art. 7 din L206) nu au fost adoptate.

Unele dintre evoluțiile negative din cercetarea românească ar putea fi atribuite, cel puțin în parte, acestor două legi. Cea mai gravă credem că este exodul elitelor din cercetare, proces care apare simultan cu sclerozarea conducerii instituționale autohtone, prin eternizarea unor grupuri și persoane pe posturile de conducere ale unor institute neperformante, uneori până la vârste matusalemice. Acest fenomen închide institutele față de comunitatea științifică internațională și suprimă oportunitățile tinerei generații.

Aceste evoluții impun următoarele cerințe noii legi a cercetătorului:

1. Distincția rațională, explicită și clară între prevederile care privesc: (1) cercetătorii în general; (2) pe cei angajați cu contracte de muncă—privind și obligațiile angajatorilor lor; (3) pe cei angajați din fonduri publice, sau în instituții publice față de cei angajați în privat și/sau din fonduri private; precum și (4) pe cei contractați în alte moduri (contracte de studii, antrepriză, drepturi intelectuale, bursă, mecenat etc). Există obligații și drepturi universale legate de cercetare, dar există și obligații care nu pot fi impuse de către stat persoanelor de drept privat, care au libertate contractuală și libertatea de a-și stabili propria organigramă.

Pentru fiecare prevedere a legii trebuie să rezulte, fără ambiguitate, la care dintre categoriile de mai sus se referă și la care nu, dacă se menține aria de jurisdicție menționată în art. 3 din L319 și în art. 1 alineatul 4 din L206.

2. Cea mai mare parte a cercetării nu se realizează în institute de cercetare cu personalitate juridică ci în structuri ale unor persoane juridice, cum sunt universitățile, firmele, spitalele, muzeele, autoritățile publice, al căror scop general nu se restrânge la cercetare sau poate fi complet diferit—de exemplu, comercial, educațional, administrativ. Prevederile privitoare la organizații—de exemplu structurile de conducere de la art 20 din L319 sau la art. 9 din L206 trebuie să poată fi adaptate acestei situații.

3. Nota de fundamentare ar trebui să explice, clar, care sunt obiectivele strategice ale României și cum se subsumează prevederile legii acestor obiective. Conform “European Innovation Scoreboard”, în care România ocupă ultimul loc, România se îndepărtează de media UE și de penultimul clasat, an de an, în materie de performanță în cercetare și inovare—în ciuda faptului că produsul intern brut per capita crește către media UE. Politica greșită de resurse umane în cercetare este una dintre cauzele evidente, ilustrată convingător de sclerozarea și autohtonizarea conducerilor instituționale, evidențiată mai sus. Fundamentarea ar trebui să explice care au fost aceste greșeli, cum au fost cauzate și cum vor fi îndreptate prin noile prevederi.
4. Considerăm importantă identificarea explicită în nota de fundamentare a relației între prevederile, cerințele și recomandările din legislația și documentele UE și prevederile introduse în noua lege, în particular pe cele referitoare la Spațiul European de Cercetare și la participarea la programul cadru al UE (Horizon Europe). Aceasta ar permite organizațiilor de cercetare, care trebuie să implementeze cerințele UE, clarificarea relației între documentele UE și prevederile legilor naționale pe care trebuie, simultan, să le respecte.

2 O varianta ar putea fi abrogarea

Dacă și succesorul L319 și L206 va încerca să legifereze întreaga activitate de cercetare a persoanelor publice și private din România în același mod disfuncțional în care au încercat aceste legi, o variantă care ar trebui luată în considerare ar putea fi simpla abrogare a L319 sau a ambelor legi.

Sunt țări, cum ar fi Marea Britanie, în care nu există un statut universal al cercetătorului. Chestiunile de etică și relația între instituții și cercetători se rezolvă prin politici de elaborare a contractelor de finanțare și de acreditare a organizațiilor de cercetare—cum se face, de fapt, și în România.

Sunt alte țări, cum este Franța, în care există un statut al personalului academic, care este considerat o formă de funcționar public, dar nu a oricărui cercetător, la modul universal.

Codurile naționale de etică prevăzute de aceste L319 și L206 nu au nici măcar propuse spre adoptare vreodată. Prevederile L206 privitoare la etică sunt pe alocuri contrare eticii și integrității cercetării (de exemplu, codului ALLEA, detalii mai jos). Există politici, ghiduri și proceduri la nivel UE, pentru organizațiile de cercetare, care pot fi adoptate direct de aceste organizații, mai ales dacă li se cere prin contractele de finanțare și acreditare; există de asemenea legislație europeană care se aplică deja direct sau prin preluare în legislația națională (OUG 29/2022, L179/2022 ca să dăm câteva exemple). Astfel, lipsa acestor legi ar putea fi mai bună decât menținerea greșitei lor alcătuirii.

Pretenția L319 și L206 de a reglementa, universalist, orice fel de activitate a cercetătorilor, inclusiv privată, poate fi realizată de o echipă cu un nivel excepțional de competență și de comprehensiune a fenomenului global al cercetării, a legislației naționale și mai ales europene. O astfel de lege ar interveni însă profund în libertatea individuală și în relațiile între persoane, ar fi foarte greu de scris și ar presupune ample și subtile consultări în interiorul și în afara sistemului științific, precum și note de fundamentare comprehensive.

Nu știm dacă această competență, timpul și alte resurse esențiale pentru un astfel de proiect există și sunt alocate revizuirii legii. Dacă ar exista, ar fi trebui să fie publicate aceste note și aceste analize înainte să înceapă revizuirea a legii.

În lipsa acestora, menținerea sau revizuirea inabilă a celor două legi poate face mai mult rău decât bine.

Pentru eventualitatea în care, însă, legile nu vor fi abrogate pur și simplu, expunem în continuare câteva considerații privind chestiunile care credem, sau vedem, că ar trebui tratate de o lege cu astfel de pretenții universaliste.

3 Libertatea cercetării științifice

O categorie esențială de drepturi și îndatoriri ale cercetătorilor și organizațiilor de cercetare derivă din principiul libertății cercetării, statuat în art. 13 al Tratatului 262/2012, Carta Europeană a Drepturilor Fundamentale, la care România este parte. Acest principiu este detaliat în Declarația de la Bonn, din 2022, privind libertatea cercetării științifice, document semnat și de România.

Libertatea cercetării lipsește din statutul actual al personalului de cercetare. La fel ca înainte de 1989, cercetătorul este văzut ca un executant, nu ca un creator de cunoștințe noi. În îndeplinirea obligațiilor ce derivă actele menționate mai sus, libertatea cercetării ar trebui legiferată prin noua lege. Legiferarea libertății cercetării ar trebui, în opinia noastră, să cuprindă:

1. afirmarea libertății cercetării științifice și a conținutului său, în primul rând libertatea cercetătorului de a alege întrebările (temele) la care dorește să răspundă și metodele științifice prin care va încerca acest lucru;
2. obligațiile cercetătorilor și ale organizațiilor de cercetare privind respectarea acestei libertăți, regimul propunerilor de cercetare, asigurarea protecției cercetătorilor și a drepturilor lor;
3. mecanismele și structurile instituite de stat pentru protejarea și apărarea acestei libertăți, cum ar fi dintre cele recomandate de “SFIC Opinion on the implementation of the Bonn Declaration on Freedom of Scientific Research in International Cooperation in Research and Innovation” <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-1356-2021-INIT/en/pdf>;
4. principiile și reglementările prin care instrumentele de finanțare publică a cercetării crează posibilitatea exercitării libertății cercetării;
5. limitele libertății cercetării, această nefiind—ca nicio altă libertate—absolută, ci trebuind a fi contenționată atunci când ar putea duce la îngrădirea libertății cercetării pentru alții, sau la atingerea altor libertăți și drepturi fundamentale.

4 Etica și integritatea cercetării

Etica și integritatea sunt descrise în general în Codul ALLEA și sunt particularizate în codurile naționale, codurile pe domenii și codurile instituționale din fiecare stat în parte, precum și în prevederile specifice din contractele de finanțare și din alte contracte. Printre deficiențele legislației actuale menționăm:

1. Legile conțin doar prevederi cu privire la cercetători și procesul de examinare disciplinară a plângerilor privind faptele acestora, nu enumeră și alte obligații generale ale instituțiilor și organizațiilor de cercetare în ce privește integritatea.
2. Definiția plagiatului este grav deficitară față de codul ALLEA, chestiune pe care am detaliat-o anterior în analiza preliminară a proiectului de lege a învățământului-superior (<https://ad-astra.ro/wp-content/uploads/2023/03/analiza-ad-astra-plis-9mar23.pdf>) și în propunerile de amendamente la acel proiect de lege <https://ad-astra.ro/wp-content/uploads/2023/04/amenlisaa2.pdf>; de asemenea, instituționalizarea plagiatului prin abuz de autoritate, ca practică legitimă (dacă beneficiarul nu e rudă apropiată cu abuzatorul) contravine grav codului ALLEA.
3. Lipsesc normativele secundare esențiale, în primul rând codurile naționale prevăzute de L319 și L206, precum și cel prevăzut de legea 1/2011 privind etica managementului universitar, care ar fi trebuit adoptat de CEMU.

4. Lipsește identificarea abaterilor grave, după ce legea 1/2011, cu articolul 310 care făcea această identificare, referită din art. 4 din L206, a fost abrogată; articolul 310 din legea 1/2011, la rândul său, era defectuos formulat, neincluzând între abaterile grave falsificarea rezultatelor, cea mai gravă abatere sub aspectul impactului asupra cunoașterii universale.
5. A dispărut CEMU, o dată cu abrogarea Legii 1/2011, ceea ce impune atribuirea funcțiilor acestuia către alte consilii sau organisme, existente sau nou înființate, organisme care să monitorizeze și să reglementeze aspectele etice la nivel instituțional.

Aceste deficiențe, și altele, fac imposibilă, în unele cazuri importante, respectarea simultană a Codului ALLEA—obligatoriu pentru beneficiarii programului Horizon Europe—și a L206.

În continuare enumerăm câteva prevederi sau revizuirii care ar putea corecta aceste deficiențe și satisface cerințele de mai sus.

4.1 Adoptarea codului ALLEA și a celorlalte coduri naționale obligatorii

Considerăm oportună și practică declararea prin lege a codului ALLEA drept cod general obligatoriu de etică și integritate în cercetare, obligativitatea respectării acestuia în toate activitățile de cercetare, atât de către persoanele fizice implicate în activitățile de cercetare-dezvoltare cât și de către organizațiile de cercetare și de către finanțatorii cercetării.

Credem că este importantă stabilirea unor termene limită pentru adoptarea codului național de etică, ce detaliază codul ALLEA pentru particularitățile României, și a codurilor pe domenii, precum și obligativitatea conformității acestora cu codul ALLEA; de asemenea credem că este necesară stabilirea responsabilității pentru elaborarea acestora și eventual a unor penalități pentru depășirea termenelor, pentru a evita situația neîntocmirii respectivelor coduri, observată în ultimii 20 de ani.

Chestiunea codurilor de etică trebuie armonizată și cu OUG 29/2022 art. 2(2) privind Comisia Națională de Bioetică și cu existența altor structuri și documente relevante pe plan național și european.

4.2 Abordarea la nivel național a eticii instituționale și eticii în managementul instituțiilor de cercetare

Este necesară stabilirea unor mecanisme instituționale de monitorizare a situației eticii și a codurilor instituționale, precum și a problemelor de etică și integritate a cercetării care privesc organizațiile de cercetare și managementul acestora, cu atât mai mult cu cât noua Legea a Învățământului Superior (L199/2023) a desființat (a omis să precizeze existența) Consiliul de Etică și Management Universitar.

4.3 Stabilirea Obligațiilor organizațiilor de cercetare în materie de integritate a cercetării

Este necesară stabilirea obligațiilor organizațiilor de cercetare prin operaționalizarea celor declarate în Codul ALLEA, în crearea unei atmosfere de integritate și în stabilirea mecanismelor interne, altele decât cele disciplinare, corespunzătoare acestei atmosfere—în special arhivarea și gestionarea adecvată a datelor de cercetare, a rezultatelor și a drepturilor intelectuale, a drepturilor de acces la aceste date și rezultate.

4.4 Combaterea efectelor negative ale legislației anterioare

Noua lege ar putea să stabilească obligațiile și mecanismele pentru identificarea și demontarea structurilor, practicilor și procedurilor de plagiat instituționalizat, create în temeiul exercitării “abuzului

de autoritate” permis implicit de actuala L206, dacă și unde există, începând cu interzicerea explicită și sancționarea abuzului de autoritate pentru ‘dobândirea calității de autor’, indiferent de beneficiar. Considerăm obligatorie abrogarea prevederilor care consacră abuzul de autoritate ca fiind legal și etic și din Legea Învățământului Superior (Legea 199/2023).

5 Categoriile de personal de cercetare

Categoriile din L319 corespund structurii institutelor de cercetare-proiectare de dinainte de 1989. Aceste categorii nu au un corespondent clar cu cele din Carta Cercetătorului European, nici în ce privește titulatura și nici drepturile și îndatoririle.

Daca noua lege va pretinde, cum pretinde L319 la art. 3, să se refere la toată activitatea de cercetare, indiferent de contractarea acesteia, inclusiv la cercetarea în mod individual—fără un contract de muncă, sau fără niciun contract—atunci categoriile de personal trebuie să cuprindă toate aceste cazuri, nu pot fi doar titlurile unor posturi din anumite institute.

5.1 Reglementarea drepturilor și obligațiilor personalului auxiliar

Dezvoltarea tehnologică, termen care se referă la proiectare, nu este, în general, “cercetare științifică și dezvoltare experimentală”. Conform Manualului Frascati, activitățile de proiectare pot fi încadrate statistic și contabil la cercetare numai atunci când sunt parte a unui proiect de cercetare-dezvoltare—de exemplu, proiectarea unei instalații experimentale. Unele activități de proiectare pot avea o importanță deosebită în realizarea unor teme de cercetare, dar sunt o categorie de activități desfășurate de personal auxiliar. Astfel, inginerii de dezvoltare tehnologică (termen care nici nu există în clasificarea ocupațiilor din România) trebuie încadrați la personal auxiliar, alături de alte categorii de profesioniști din alte domenii: informaticieni, fizicieni, chimiști, biologi, medici, medici veterinari, juriști, sociologi etc.

Termenul de personal “auxiliar” poate să minimalizeze atât competența deosebită, uneori excepțională, a acestor profesioniști precum și importanța crucială a activității lor pentru realizarea temelor complexe de cercetare.

Aceasta minimalizare injustă este dublată de ignorare: L319, care se referă și la personalul auxiliar, îi numește, dar nu le stabilește nici drepturi, nici obligații specifice, cu excepția “inginerilor de dezvoltare tehnologică” care sunt identificați ca o categorie aparte—tot în logica valorilor din institutele de proiectare.

Noua lege ar putea îndrepta această situație, pe de o parte desființând IDT ca și categorie separată, dar pe de altă parte clarificând statutul, drepturile și obligațiile personalului “auxiliar” care ar include și actualii IDT.

5.2 Corespondența cu stadiile carierei de cercetator din UE și stadiile de carieră din România

Atât carta cercetătorului cât și stadiile carierei <https://www.more-4.eu/indicator-tool/career-stages-r1-to-r4> ar trebui reconciliate cu categoriile din România.

Actualele categorii (ACS, CS, CS1-3) privesc doar cercetătorii angajați în anumite institute și nu încadrează cercetătorii din domeniul privat și nici nu au corespondent pentru cei care activează în străinătate, care colaborează în proiecte sau activează sub contracte care nu sunt contracte de muncă.

Considerăm necesară clarificarea rațională a relației între postul ocupat, titlurile personale și încadrarea în categoriile R1-R4, categorii care au caracter descriptiv și care permit identificarea și clasificarea tuturor cercetătorilor, indiferent de natura contractului sub care activează, sau chiar în lipsa acestuia.

În mod particular, pentru aceste corespondențe este necesar să se stabilească semnificația sintagmei “doctorat sau echivalent” din stadiile R1-R4 de la nivel european și din Carta Cercetătorului European—mai exact cum se face echivalența pentru cercetătorii fără doctorat. Atât în România cât și în întreaga lume, o proporție semnificativă din cercetători nu au doctorat (PhD).

Dacă legea urmează să încadreze toate categoriile de cercetători și de contracte, inclusiv cercetătorii care nu sunt în vreo relație contractuală—cum par să pretindă L319 și L206—atunci ar trebui să existe un mecanism independent de angajarea pe un post pentru atestarea categoriei în care se încadrează un cercetător, lipsa acestuia riscând să creeze discriminări și să restricționeze mobilitatea cercetătorilor.

De asemenea, este esențial un mecanism prin care să fie identificate activitățile de cercetare și cercetătorii în general, pentru a se putea stabili aria de jurisdicție a legii ce va succede L319 și L206.

5.3 Funcțiile de conducere

Funcțiile de conducere și structurile din organigramă prezente în L319 corespund strict celor din institutele de stat. Categoriile de funcții de conducere și structuri ar trebui flexibilizate și raționalizate astfel încât, dacă sunt de introdus restricții în ocuparea acestora, să poată cuprinde și celelalte tipuri de organizații de cercetare, cu sau fără personalitate juridică, proiectele, precum și consorțiile sau alte forme de colaborare interinstituțională.

6 Drepturile și obligațiile cercetătorilor

Drepturile și obligațiile cercetătorilor și personalului auxiliar pot fi drepturi și obligații generale, care privesc orice persoană angrenată în vreo activitate de cercetare pe teritoriul României, și drepturi și obligații specifice anumitor tipuri de contracte sub care lucrează aceștia, anumitor categorii de finanțare (publică sau privată, de exemplu), tipurilor de angajatori/finanțatori/colaboratori cu care se încheie diverse contracte.

6.1 Drepturile și obligațiile generale

Unele drepturi sunt generale, altele specifice anumitor tipuri de contracte/părți contractuale. Credem că este esențial să se facă distincția între acestea, în special a celor pe contracte de studii, antrepriză sau drepturi de autor.

Drepturile generale ale cercetătorilor, indiferent în ce mod activează, ar putea include:

1. dreptul de a fi recunoscut ca cercetător, în domeniul de doctorat și/sau în domeniile în care a publicat contribuții originale la cunoaștere, indiferent dacă este angajat sau nu pe un post de cercetare sau un post didactic în învățământul superior;
2. dreptul de a cerceta și de a publica—drept stabilit prin OG57/2002 art. 5(1) și prin legea 8/1996 și prin alte normative, dar care ar putea fi detaliat aici;
3. drepturile de diverse feluri asupra propriei creații, inclusiv a propunerilor de cercetare, a rezultatelor științifice și asupra beneficiilor rezultate din eventuala comercializare a acestora, relația acestora cu drepturile de autor, inventator și cu alte drepturi stabilite de lege;
4. dreptul de impune confidențialitatea datelor, metodelor și altor detalii ale proiectelor înainte de publicare sau brevetare;
5. dreptul de acces la literatură științifică și la date;

6. dreptul de acces la infrastructura publică de cercetare, în anumite condiții și între anumite limite;
7. dreptul la afiliere, modurile și sensul noțiunii de afiliere;
8. dreptul la protecție în cursul activităților de cercetare și în consecința publicării adevărului, cel puțin la același nivel de care se bucură jurnaliștii;
9. limitele acestor drepturi.

Obligațiile generale ale cercetătorilor, în activitatea de cercetare, ar putea include:

1. obligația de a respecta drepturile celorlalți cercetători;
2. respectarea codurilor de etică și integritate incidente asupra activității de cercetare, în orice caz a codului ALLEA;
3. obligația de a nu face rău în cursul activității de cercetare și necesitatea detalierii acestei obligații în codurile pe domenii;
4. obligația de a nu ascunde rezultatele de cercetare, mai ales când această ascundere ar produce un prejudiciu, ar crea riscuri de apariție a unui prejudiciu sau ar împiedica prevenirea unui prejudiciu asupra oamenilor, altor ființe sau mediului înconjurător;
5. obligațiile care decurg din afiliere;
6. limitele acestor obligații.

Este necesar de stabilit și ce drepturi și obligații specifice are personalul auxiliar, cum ar fi obligația de a respecta anumite coduri de etică. Spre exemplu, ar fi complet inutil ca cercetătorii să fie obligați să respecte regulile etice în cadrul experimentelor pe oameni sau animale în vreme ce personalul auxiliar care participă la aceleași proiecte nu ar avea această obligație.

Pentru a putea stabili aceste drepturi și obligații este implicit necesară o modalitate de a identifica și delimita activitățile de cercetare, persoanele implicate și rolurile lor și de a le diferenția de alte persoane, activități și roluri care nu sunt de cercetare.

6.2 Drepturile și obligațiile cercetătorilor angajați cu contract individual de muncă și armonizarea cu Codul Muncii

Drepturile și obligațiile cercetătorilor (termen care, în L319 include și personalul didactic universitar) așa cum sunt specificate acum în L319, sunt, în cea mai mare parte, drepturi și obligații prevăzute în Codul Muncii (Legea 53/2003), cu unele limitări.

Această situație este de înțeles, de vreme ce L319 a fost elaborată în paralel cu codul muncii, dar nu este acceptabilă astăzi și în niciun caz nu ar fi acceptabilă pentru o lege elaborată în 2023.

Drepturile și obligațiile generale ale cercetătorilor angajați, care completează contractele de muncă, trebuie armonizate cu cele din codul muncii, adică exprimate ca diferențe față de cele deja existente în codul muncii, precum și cu cele menționate în Legea 199/2003 (a învățământului superior) pentru persoanele care cercetează în cadrul universităților.

Drepturile și obligațiile generale ale cercetătorilor angajați cu contract de muncă ar trebui să reflecte cel puțin drepturile și obligațiile din Carta Europeană a Cercetătorului și Codul de Conduită pentru Recrutarea Cercetătorilor (2005).

Acestea pot fi diferite când angajatorul este o instituție publică față de cele prevăzute de lege pentru societăți private și această distincție trebuie făcută explicit. De asemenea, pot fi diferite pentru cercetarea fundamentală față de cea aplicativă sau cea experimentală, diferite când se realizează în cadrul unui contract comercial sau în vederea inovării/comercializării ulterioare.

În cazul în care se păstrează caracterul aparent universal al obligațiilor stipulate la art. 25 al L319, acestea ar trebui reformulate ținând cont de: (1) legislația și jurisprudența privind loialitatea și clauzele de loialitate; (2) faptul că organizațiile private nu sunt sub ‘autoritatea’ vreunei autorități de stat; (3) de situația în care sunt mai mulți finanțatori; (4) de aparentul conflict logic între aprobarea finanțatorului și prejudiciul produs unei alte persoane juridice; (5) de necesitatea dovedirii existenței și cuantumului prejudiciului și, în special, (6) de absurditatea interdicției utilizării de către autor a propriilor idei și a unor rezultate publicate, care, conform acestui articol, pot fi utilizate de oricine cu excepția autorului rezultatelor care și-a schimbat angajatorul.

Credem că art. 25 se poate referi numai la acele rezultate care sunt protejate prin secret în sensul Directivei UE 2016/943 privind protecția secretelor comerciale, adoptate prin OUG 25/2019, și numai în limitele stabilite prin articolul 1 alineatul (3) al directivei; art. 25 trebuie să facă referire explicită la această limitare și la modul în care regimul secret și legislația aferentă secretului comercial intervine în astfel de cazuri.

Facem mențiunea că rezultatele cheie la care se referă OUG25/2019 nici nu sunt menționate, ca atare, cu corecta încadrare, în OG57/2002 cu modificările ulterioare. Un alt normativ important în această chestiune este Regulamentul 2023/1066 privind aplicarea articolului 101 alineatul (3) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene anumitor categorii de acorduri de cercetare și dezvoltare.

Considerăm că, într-o lege în curs de elaborare, este indispensabilă clarificarea obligațiilor și drepturilor cercetătorilor în raport cu aceste categorii juridice, create prin legile, directivele și regulamentele de mai sus, diferențiat pentru diverse roluri, tipuri de cercetare, de contracte, surse de finanțare etc.

6.3 Drepturi și obligații conexe cu știința deschisă

Implementarea direcției politicii europene privind știința deschisă, adoptată și de România, presupune legiferarea și operaționalizarea unor drepturi, obligații și proceduri specifice.

Aceste includ:

1. dreptul de acces la date și documente al cercetătorilor și modul în care poate fi reglementat acest acces, tipurile de date, costurile și cerințele procedurilor de acces, în conformitate cu Recomandarea (UE) 2018/790 privind accesul la informațiile științifice și conservarea acestora, precum și cele stabilite prin directiva 2019/1024 transpusă formal, generic, în legislația națională prin legea 179/2022, care ar trebui detaliat și în această lege;
2. obligația de a publica datele de cercetare (în sensul legii 179/2022) precum și articolele și alte documente rezultate, pentru anumite (cele mai multe) tipuri de proiecte de cercetare, obligație atât pentru cercetători cât și pentru organizațiile de cercetare; această obligație implică proceduri, prevederi contractuale specifice și costuri, precum și o infrastructură tehnică (asigurată în parte prin European Open Science Cloud) și ar trebui detaliată prin lege;
3. clarificarea relației dintre obligația de a publica și drepturile și obligațiile prevăzute de legea 8/1996 (legea drepturilor de autor), relație care este abordată diferit de fiecare stat în funcție de circumstanțele specifice; în acest sens, un document util este: European Commission Open Science and Intellectual Property Rights How can they better interact? State of the art and re-

flections https://research-and-innovation.ec.europa.eu/system/files/2022-04/ec_rtd_open-science-and-ip-report.pdf;

6.4 Drepturi și obligații în raport cu comercializarea rezultatelor de cercetare

O categorie esențială de probleme constă în drepturile și obligațiile cercetătorilor, și respectiv al organizațiilor care îi contractează, privind rezultatele obținute în cursul cercetării. Acest subiect, care nu este tratat decât superficial și grosier în legislația noastră, are o poziție centrală în Spațiul European al Cercetării. Deși este vorba în principal de conținutul contractelor, unele direcții și limitări în această privință ar putea fi necesar să fie menționate în lege, pentru a asigura implementarea uniformă a recomandării 499/2023 (Commission Recommendation (EU) 2023/499 of 1 March 2023 on a Code of Practice on the management of intellectual assets for knowledge valorisation in the European Research Area.)

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023H0499>

7 Evaluarea cercetătorilor

Subiectul evaluării cercetătorilor este schițat în L319 în cadrul unor proceduri minuțioase privind ocuparea posturilor—proceduri ale căror detalii nu au ce căuta într-o lege organică. Pe lângă Codul de Conduită pentru Recrutarea Cercetătorilor (recomandarea atașată Cartei Cercetătorului European din 2005, în curs de revizuire), un document recent care ar trebui urmat în legiferarea evaluării cercetătorilor este Acordul pentru Reforma Evaluării Cercetării: https://coara.eu/app/uploads/2022/09/2022_07_19_rra_agreement_final.pdf

Reglementările privind diversele tipuri de evaluare pentru diverse categorii de cercetători, în diverse scopuri, trebuie să permită organizațiilor de cercetare din România care au aderat sau vor mai adera la acest acord să implementeze reformele din cuprinsul său cu respectarea simultană a legislației naționale.